

Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Journal Of Turkish Language and Literature Studies in Balkans
Cilt 2/Sayı 1/Kış 2020 - Volume 2/Issue 1/Winter 2020
ss-pp: 1 - 24

Bulgaristan Türklerinde Nevruz ve Hıdırellez Kutlamaları* *Nevruz and Hıdırellez Festival of Bulgarian Turks*

İbrahim ÖZKAN**

Özet

Türk kültür coğrafyasında döngüsel zamana bağlı olarak kutlanan iki önemli gün vardır. Bu günlerden biri Nevruz diğeri de Hıdırellez'dir. Nevruz bütün Türk dünyasında "yeni yıl"ın başlangıcıdır. Hıdırellez ise yaz mevsimin başlangıcı olarak kabul edilir. Doğada meydana gelen değişimler hem göçebe ve hayvancı hem de toprağa bağlı ekinci toplulukları yakından ilgilendiren bir olaydır. Hem göçebe hem de ekinci topluluklar, çok önemli gördükleri bu günlerin gelişini çeşitli törenlerle kutlamaktadırlar. Yeni yıldan beklentilerini çeşitli ritüellerle dile getirmektedirler. Türk dünyasının Balkanlardaki bir parçası olan Bulgaristan Türkleri arasında da bu günler çeşitli törenlerle kutlanmaktadır. Nevruz ve Hıdırellez günleri etrafında oluşmuş gelenek ve görenekler bu vesileyle bir kez daha yaşatılmaktadır. Kutlamalar aynı zamanda sosyal dayanışmayı da pekiştirmektedir. Bu makalede Bulgaristan Türklerinin Nevruz ve Hıdırellez günlerine özgü olarak yaptıkları kutlamalardan söz edilecek ve bu kutlamalardan örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Nevruz, Hıdırellez, Bulgaristan Türkleri, Halk kutlamaları, Hızır*

Abstract

Turkish culture geography has two important festivals based on cyclical time: Nevruz and Hıdırellez Festivals. While Nevruz is the beginning of the "new year" across the Turkish world, Hıdırellez is accepted as the beginning of the summer. As changes in nature have been always important for nomads, ranchers, and cultivators, both

* Bu makalenin ilk şekli Gaziantep'te 27 Haziran-1 Temmuz 2006 tarihleri arasında düzenlenen VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde "Bulgaristan Türklerinde Nevruz ve Hıdırellez Bayramı" adıyla sunulan bildiridir. Bu bildiri Kültür Bakanlığının çıkardığı ekitap'ta yaşadığımız bir iletişim sorunu nedeniyle yer alamamıştır. Bu çalışma o toplantıda sunulan bildirinin yeniden ele alınıp düzenlenmiş halidir.

** Dr.Öğr.Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ibr_oz@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0001-9403-2545.

nomads and cultivators celebrate these important days with festivals, and they reflect their expectations from the new year via rituals. Bulgarian Turks, which is a part of the Turkish world in the Balkans, also celebrate these days with various festivals. In these festivals, traditions and rituals related to the Nevruz and Hıdırellez are created each year, which also helps consolidate the societal solidarity. In this context, this article aims to depict the original celebrations of Bulgarian Turks for Nevruz and Hıdırellez and provides examples related to traditions and rituals.

Keywords: *Nevruz, Hıdırellez, Bulgarian Turks, Folk Celebrations, Hızır*

Giriş

Türk dünyasında baharın gelişi, tabiatın canlanması değişik adlarla ifade edilse de en eski tarihlerden beri kutlanmaktadır. Bu kutlamalarda toplum, kendi ortak paydasında buluşur. Ortak paydadaki duygular, düşünceler toplumun dinamizmini, birlikteliğini pekiştirir. Toplumsal aidiyet duygusu yeniden hatırlanır, ortak değerlerin paylaşımıyla kültürel süreklilik de sağlanır.

Türk kültür coğrafyasında eski dönemlerden beri döngüsel zamana bağlı olarak kutlanan günlerden biri Nevruz diğeri ise Hıdırellez günleridir. Nevruz; göçebe ve hayvancı hayatın Türk kültüründeki bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Hıdırellez ise içerik ve uygulama bakımından aynı kalmakla birlikte, toprağa bağlı tarımcı kültüre dayalı Türk kültür hayatının bir tezahürüdür (Ekici 47).

Kuzey yarım küresinde hayatlarını döngüsel zamana göre tanzim eden ve bu zaman ölçüsüne göre yaşayan topluluklar için 21-22 Mart yeni bir mevsimin başlangıcıdır. Günlerin uzamaya gecelerin ise kısaltmaya başladığı bu gün yeni bir gündönümüdür. Doğanın değişmeye başlaması, yeniden hayat bulması nedeniyle göçebe-hayvancı Türkler tarafından bu gün “yeni yıl”ın başlangıcı olarak görülmüştür.

Yerleşik hayatın ve toprağa bağlı yaşam biçiminin pratiği olarak ortaya çıkan Hıdırellez günü bugün kullanılmakta olan Gregoryen takvimine göre 6 Mayıs, daha önce kullandığımız ve Rumi denilen Jülyen takvimine göre 23 Nisan gününe rastlamaktadır. Halk takvimine göre yıl pratik olarak ikiye ayrılmıştır. 23 Nisandan (6 Mayıs) 26 Ekime (8 Kasım) kadar süren 186 gün *Hızır Günleri* adıyla yaz mevsimini; bu tarihten 23 Nisana (6 Mayıs) kadar devam eden 179 (Şubat ayının 29 çektiği yıllarda 180) gün de *Kasım Günleri* adıyla kış mevsimini meydana getiriyordu (Ocak 145). Bundan dolayı Hıdırellez, “yeni yıl”ın değil yaz mevsiminin başlangıç tarihi kabul edilmektedir. Hıdırellez; Türkistan’dan Anadolu’ya, Anadolu’dan da Balkanlara uzanan ve zamanla İslami renge de bürünmüş ve günümüze kadar gelmiş bir kutlamadır.

Türk dünyasının bir parçası olan Bulgaristan Türklerinde de Nevruz ve Hıdırellez yıllık takvim içerisinde diğer günlerden ayrı, özel bir yere sahiptir. Rodop-

lar'daki özellikle Sünni Türkler arasında Nevruz unutulmuş, daha çok hatıralarda kalmıştır. Buna karşılık Deliorman bölgesindeki Bektaşî Türkler arasında Nevruz kutlamaları, Rodoplar'a göre bir parça da olsa canlılığını korumaktadır. Bunda Nevruz'un Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul edilmesinin payı büyüktür. Buna karşılık Rodoplar'da, Nevruz'da yapılan bazı pratiklerin Hıdırellez törenlerindeki uygulamaların içine taşındığı görülmektedir. Nevruz'un aksine Hıdırellez, Bulgaristan Türkleri arasında çok canlı bir şekilde yaşamakta ve kutlanmaktadır. Günümüzde sosyalist ideolojinin etkisi ve bu törenlerin sosyalist ideolojinin bir uygulaması olan Çiftçi Bayramı'na bağlama gayretleri sonucunda hem Nevruz hem de Hıdırellez kutlamalarının dinsel inançlardan, motiflerden biraz daha uzaklaşıp sadece eğlence olarak ele alındığını ve kutlamaların bu yöne doğru kaydığını söyleyebiliriz.

Bulgaristan Türklerinde Nevruz Kutlamaları

Nevruz kelimesi; “Nev” yeni ve “Ruz” Gün anlamına gelmektedir. Dilimize Farsçadan geçmiş olan bu kelime birleşik kelime olarak “yenigün” anlamına gelmektedir. Türk dünyasında Nevruz kelimesine karşılık olarak kullanılan kelimeler şunlardır:

Yazılı kaynaklarda ilk defa Kaşgarlı Mahmut'un “Divanı Lûgat'it-Türk” eserinde “Yengi Kün” olarak geçen ve “Bedhrem” (Bayram) olarak nitelenen bu kültür mirasımız Türk Halkları tarafından şu adlarla anılmaktadır: Nevruz, Nevruzi Slutanî, Sultan Nevruz, Mart Dokuzu, Mart Bozumu (Türkiye), Bahar Bayramı, Novruz (Azerbaycan), Navröz, Yeni Kün, Nevbahar (Özbekistan), Nevruz (Türkmen), Navrız, Naurız, UlistınUlıKünü, UlısKünü (Kazak), Navruz, Sabantoy (Nogay), Gollu, Saban Toy, Navruz (Karaçay-Malkar), Nevruz (Tatar), Nardugan, İrte Yaz, Nawruz (Başkurt), Nartukan, Nurıs (Çuvaş), Cılgayak (Altay), Çılpazı (Hakas), Isıah (Yakut-Saha), Baba Marta, İlkyaz Yortusu (Gagauz), Mevrıs (Batı Trakya), Sultanı Navrız (Yugoslavya), Mart Dokuzu (Kıbrıs), Noruz, Yeni Gün (Uygur), Navrez, Gündönümü (Kırım) (Pirverdioğlu 65).

Bulgaristan Türkleri arasında da Nevruz; “Mart Dokuzu”, “Yumurta Günü”, “Ateş Gecesi”, “Nevriz”, “Mevris”, “Sultan Nevruz” (Yenisoy 20), “Kızıl”, “Kırmızı”, “Nerviz” (Tacemen, 2), “Kırklar”, “İlkyaz” (Georgieva 49-124) gibi adlarla hatırlanmakta ve kutlanmaktadır.

Rodoplar'da Nevruz, “Gündönümünde”, “Mart Dokuzunda” yapılmaktadır. “Eskiden takvimlerde ne vakit yapılacağı yazarmış”, “O gün, güneş fırl fırl döner”, “Gece ile gündüzün bir olduğundan” ne zaman yapıldığının bilindiği söylenmektedir. Bayramdan önce “içeriler”, “haremler” her yer süpürülür, lazım

olmayan her şey atılır, evin içinde zerre kadar toz bırakılmazmış. O günlerde kadınlar evde çamaşır yıkamazlar, iğne tutmazlar. Bayram süresince erkekler de hiçbir işe el atmazlar. Kuru yapraklar toplanır ve ateş yakılır. Yakılan ateşin külünden içerilere, şüphelenilen yerlere karınca çıkmasını diye serpilir. Tavuklar koruklasın, inekler boğasasın, koyunlar koslasın, keçiler tekesesin diye ateş yakılır. Yakılan ateşin üzerinden hasta olmamak için ‘çövülür’ / atlanır, hayvanlar da geçirilir. Yumurtalar boyanır ve tokuşturulur. Ölülerin ruhları için yağ kokutulur. (Tacemen 3). Bu anlatılanlar Nevruza ait hafızalarda kalmış önemli uygulamalardır. Bu uygulamaların pek çoğu bugün Hıdırellez kutlamalarında yer almaktadır.

Rodop bölgesinde unutulmaya yüz tutmuş Nevruz kutlamalarından geriye kalan en canlı hatıralardan biri, köy meydanında “ateş yenilenmesi” törenidir. 2004 yılı ağustos ayında Kırçalı’ye bağlı Cebel belediyesinde yaptığımız alan araştırması sırasında kaynak kişiler Nevruz’da köy meydanında toplandıklarını, ormandan getirilen kuru ağaç çubuklarını birbirine sürtmek suretiyle yeni bir ateş elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen bu ateşin üzerinden bir yıl boyunca hasta olmamak için atladıklarını, etrafında eğlendiklerini söyleyen kaynak kişiler, akşam eve giderken herkesin bu ateşten bir parçayı evlerine götürdüklerini söylemişlerdir. Evdeki bütün ateşler söndürülür ve köy meydanından getirilen bu kor ile evde yeni bir ateş yakılmış. Aynı uygulamaya Osmanpazarı (Omurtag) kasabasında da rastlıyoruz. Bu bölgede Sultan Nevruz Kasımın 136’ncı gününde kutlanmaktadır. Gençler o akşam iki kuru fındık çubuğunu sürterek ateş yakarlarmış. Yanan ateşin üzerinden atlarlarmış. Köy meydanında yakılan bu ateşle evlerdeki ateşler yenilenirmiş. Nevruzda tatlı yemek âdet olduğu için tatlılar yapılmış. İnanişâ göre Nevruz günü tatlı yiyeni yıl boyunca yılan sokmazmış (Şenyurt 6-8).

Deliorman bölgesinde özellikle Razgrad ilinin Silistre ilçesine bağlı Nasreddin (Bisertsı) köyünde 21 Mart, Hz. Ali’nin doğum günü olarak kutlanır. Ali ile Fatma’nın düğünleri bu günde olmuştur. Güneş bu gün Koç burcuna girer. Bu bayram ilkyazın başlangıcıdır. Kır işleri bugün başlar. Şekerleme, çerez, tatlı dağıtılır. Ali için övgü dolu şiirler ve mevlit okunur:

“Şah-ı mâran, Şîr-i Yezdan Murtaza doğdu bugün,

Böyle bir gün doğdu ol Nevruz idi.

Burcu namle girdi ol gün güneş...”

Bu kutlamalar, bu bayram dünyanın görünmez koruyucuları olan “Kırklar” onuruna yapılır. “Kırklar”ın bu bayram gününde insanlar arasında dolaştığına inanılır. Onların merhametine sığınmak için yumurta haşlanır. Kan kardeşi olan aileler için 40’ar, başka aileler ve dullar için 20’şer, genç kızlar ve delikanlılar içinse 12’şer yumurta kaynatılır. Tavuk ve piliç de kesilir. Akşamleyin cem üyeleri büyük bayramı kutlamak için bir araya gelirler. Genç kızlarla delikanlılar ayrıca toplanır-

lar. Saz eşliğinde semah dönülür. Önce orada hazır bulunan herkes oyuna katılır. Oturdıkları yerden ayağa kalkarlar, eldeki nesneyle -ceme kim ne getirmişse; süpürge, su testisi, kepçe, saz gibi- odayı sıra gözetmeden dolaşırlar. Bununla evrenin dönüşünü, mevsimlerin dönüşümünü taklit ederler. Üç kez dolaşılır. Herkes yerine geldikten sonra oyun durur. Bundan sonraki oyunlar halka halinde oynanır. Çiçekler için, doğanın uyanışı için türküler söylenir:

“İşte geldi, kardeşler, Nevruz bayramı.

Bizde bu bayramı sevmeyen var mı?

Kırklar aşkına bayrama gelenler,

Kırklardan ayrılmaz Ali’yi sevenler,

Nevruz uyandırır uyuyanları...”

Törenin bitiminde “Baba” son duayı okur. Ertesi gün kıra çıkılabileceğini ilan eder. Bütün hayvanların ve bitkilerin kış uykusundan uyandığına inanılır. Ertesi gün gruplar halinde insanlar, en güzel giysilerini giymiş olarak kırlara çıkar. Bir yıl boyunca sağlıklı olmak inancıyla herkes çayırda yuvarlanır, takla atar. Sarı çiğdemler, yaban menekşeleri toplanır. Yakalarına takıp süslenir ve evlerine dönerler. Ertesi gün kır ve tarla işleri başlar (Georgieva 54-55). Nasreddin (Bisertsı) köyündeki Nevruz kutlamalarıyla ilgili olarak söyleyebileceğimiz bir başka husus da bazı kişilerin türlü hayvanların kılığına girerek köyü dolaşmalarıdır (Yenisoy 22). Ancak bu uygulama bugün hatıralarda yaşamaktadır.

Razgrad ilinin Silistre ilçesine bağlı Mesim Mahalle (Doğrusu Nesim Mahalle olmalı/ Midrevo) köyünde yıl, “Altı ay kazanç, altı ay dua” şeklinde ikiye bölünür. Bu anlayış doğrultusunda bayramlar ve törenler kasımda başlayıp ilkbaharda sona erer. Düzenli “Cem toplantıları” da bu dönemde yapılır. İlkyazdan sonra hiçbir toplantı yapılmaz. Yalnız en yaşlılardan kimisi “Cuma mumu” yakmaya gider. Kasım’dan itibaren “İlkyaz”a kadar çeşitli törenler yapılır. Bunlar sırasıyla; “Harman Tavuğu, Sayacık, Kasım, Kış Doksanı, Bağcılar Günü, Arıcılar Günü, İlkyaz-Kırklar, Köfür, Hıdırellez”dir. Bunlardan “Harman Tavuğu”, Cem toplantılarını açan ilk dinsel törendir. 22 Mart ise, son Cem’in yapıldığı gün ve yeni çalışma yılının başlangıcı olarak belirlenir. Bu bayramdan sonra, “Harman Tavuğu”na kadar düzenli bir şekilde cem toplantısı yapılmaz. Ay takvimine göre, dinî bayramlar geçen yıla göre on gün daha erken geldiğinden, cem toplantısı, ancak bayramlar bu döneme rastlarsa yapılır. 21 Martı 22 Marta bağlayan gece, yeryüzündeki her varlığa can verildiği hesaplanır; ertesi gün böceklerle yılanlar dışarı çıkmaya başlar. Ölümlerin ruhu yıl içinde bedeni bırakıp göklere çıkar.

“Kırklar”dan bir hafta önce, “geçme mahallesi” denilen tören yerine getirilir.

Bundaki amaç, yılın ilk “cem”i olan “Harman Tavuğu” için nasıl ve ne şekilde yapılacağına dair alınan kararlar gibidir. Bu törende de kaynatılarak pişirilecek yumurta sayısı belirlenir. 40 yumurta pişirilir, bir tavuk kesilir, bir de pide hazırlanır. Yıl eğer bereketsiz geçmişse bu kuralın dışına çıkılabilir. O zaman cem toplantısına katılacakların imkânlarına göre yumurta sayısı azalır. Cem’de içilecek içkinin evden mi geleceği yoksa toplantıya katılacaklardan toplanacak parayla mı satın alınacağı karara bağlanır.

Yumurtaların kaynatılması, tavuğun haşlanması, pidenin hazırlanması evlerde ayrı ayrı olur. “Kırklar”ın kutlanması, 21 Mart günü ve onu 22 Marta bağlayan gece “Cem”de yapılır. Her çift getirdiği yumurtaları, tavuğu, pideyi “hadim”lere verir. “Hadim”ler, eğer cemde konuklar varsa onlar için de yumurta ayırır. Geriye bir “pay” kalır. Buna da “garip payı” denir. Bu payın ayrılması, yolda olan, ertesi gün gelecek olan konuk -doğal olarak Bektaşî- için yapılır. Köyde bulunmayan, bu ritüele katılmayan cem üyesi de düşünülür ve bu paydan ona da ayrılır.

Kutlama, “açılış, akşam yemeği, yemekten sonra semah” şeklinde geçer. Bu kutlama sırasında sofraya kurulmaz. “Baba”nın önüne bir “tava” konur. Tavanın içersine çiftlerin sayısınca yumurta, birer tavuk ve pide konur. “Baba” dua okur. Daha sonra, her çift (aile) yiyecekleri getirdiği kendi tavaında yer. Kutlamadan arta kalan yiyecekler tavada toplanır; tören sona erdikten sonra, henüz ceme katılma yaşına ulaşmamış çocukları için eve geri götürülür.

Ertesi gün herkes ormana, ilkyaz kır çiçekleri toplamaya gider. Yaya gidemeyen yaşlılar, arabayla götürülür.

O gün aileye bir konuk gelmişse, hemen “Baba”ya haber verilir; o da “gözcü”yü çağırıp “garip payı”nı yemek üzere yaşlılarla “hadim”leri davet etmeye gönderir. Daha sonraki akşamda “Cem”e hiç kimse gelmezse, yalnız yaşlılar “garip payı”nı yemeye çağırılır (Georgieva 124-125).

Pomen’de (Sinan Köy) Nevruz, Hz. Ali’nin doğum günü olarak kabul edilir. Bu gün, Hz. Ali’nin doğum günü olarak kutlanmaktadır. Suda yumurta pişirilir. Yumurtalar boyanmaz. Pişirilen yumurta sayısı ailedeki fert sayısına göre yedi, on bir, yirmi bir, kırk bir olabilir. Yumurtanın kabukları sağlıklı olmaları ve çok yumurta vermeleri için tavuklara atılır. Bu günde özel çörek yapılır ve akşam bütün aile sofraya oturur (KŞ₁).

Tımriş’taki Pomaklar ise, Hıdırellez’den önce Eski Mart girince saman yakarlar. Bu samanı köyün yaşlıları yakar. Yakılan bu ateşin üstünden herkes atlar. Ateşten atlamakla kış hastalıklarının gideceğine, pirelerin, bitlerin öleceğine inanılır. Ateşten atlarken de şu mani söylenir:

“Marta parta

Üstüme işemesin

Uyku basmasın.”

Bu mani, o sabah kim geç kalkarsa bütün yaz geç kalkacağı için de söylenir (KŞ₄).

1 Martta hem Bulgarlar hem de bazı bölgelerde Türklerin de yaptıkları adına “martinka”, “marteniçka”, “martenitsa”, “marta nine” denilen bir gelenek daha vardır. Kırçalı bölgesinde bu geleneğe “martinka”, marteniçka”, “mart” adı verilmektedir. Telle çevrili bahçelerden koyunlar içeriye girerken yapağıları tellere takılır. Tellere takılan bu yapağılar toplanır, eve getirilir. Sonra bu yapağıları kadınlar, güzelce kıvırırlar ve çocuklara mart / martinka yaparlar. Yapılan martinkalar çocukların bileklerine şu sözlerle takılır:

Mart mart martlasın!

Mart çuvacığı yakmasın!

Ayağına dikenler batmasın!

Yılanlardan korkmasın!

Kuşlardan ürkmesin!

Mart mart martlasın!

Mart çuvacığı yakmasın!

Mart güneşi insanı yakar. Burada güneşin yakmaması temenni edilmektedir. Daha sonra leyleklerin gelmesi beklenir. İlk leyleğin geldiği görülünce “martinkalar” çıkarılır ve hemen bir taşın altına konulur (KŞ₂). Aynı uygulama Bulgarlarda da vardır. İlk leyleği veya çiçek açmış ağacı görünce “martineçka” çıkarılır. Ağacın dallarına asılır veya bir taşın altına konur. Dokuz gün sonra o taşın altına bakılır. Çok karınca varsa sene bereketli olacaktır. Karınca yerine büyük böcekler bulunursa bu, büyük baş hayvanların bollaşacağı anlamına gelir (KŞ₁). Kırçalı'nın Gabrovo köyünde de kaynak şahıslar “marteniçka” yaptıklarını ifade etmişlerdir. Kırmızı ve beyaz iplikten örülen “marteniçka”lar, 1 Martta çocukların koluna takılır. “Marteniçka” takan kişi ne zaman leylek görürse, dileğini dileyip ‘ak kismetim’ diyerek ne kısmeti varsa söyleyip “marteniçka”sını çıkarır ve ağaca asar (KŞ₅).

Bulgaristan Türkleri arasında gerek Rodoplar’da gerekse Deliorman bölgesinde Nevruz ve Nevruzla ilgili pek çok inanç ve uygulama olduğu görülmektedir. Bu da Nevruz’un Bulgaristan Türkleri arasında ne denli önemsendiğini ve ciddiye alındığını göstermektedir. Nevruz, Bulgaristan Türkleri için de yeni bir yılın başlangıcıdır. Hayvancılıkla uğraşan bir topluluk için baharın gelmesi ve bu güne bir

takım özelliklerin yüklenilmesi ise son derece doğaldır.

Bulgaristan Türklerinde Hıdırellez Kutlamaları

Doğanın canlanması demek olan bahar ya da yaz mevsimin gelişi, dünyanın neresinde olursa olsun eski çağlardan beri insanoğlunun hayatında önemli bir gündönümüdür. *“Türk coğrafyasına baktığımızda birçok Türk kavmi arasında da baharı ya da yazı kutlama ayınlarına rastlanmaktadır. Örneğin Uno Harva Yakutlarda çok eski tarihlerden beri bahar ayınları düzenlendiğini kaydeder”* (Ocak 147). Hıdırellez ve Nebi (Hızır Nebi) kutlamaları büyük çoğunlukla Anadolu ve Rumeli Türkleri arasında çok daha yaygındır. Ruz-i Hızır da denilen Hıdırellez, halk arasındaki yaygın inançlara, Hızır ile İlyas’ın bir araya geldiği günün hatırasına kutlanmaktadır. Hıdırellez, Hızır-İlyas kelimelerinin halk söyleyişinde birleşmesiyle ortaya çıkmış bir kelimedir (Ocak 145). Hızır-İlyas kültü etrafında Anadolu’da ve Türk dünyasında pek çok inanma ve uygulama ortaya çıkmıştır. Türk dünyasında Hızır Nebi daha çok *“Boz Atlı Hızır”* şeklinde çeşitli anlatma ve uygulamalarda geçmektedir. Boz Atlı Hızır, daha çok *“Atalar Kültü”* ile ilgili olup, *“Boz-atlı Yol Tengrisi”* yani yol iyesi” olarak kabul edilmektedir (Ekici 48). Hızır’ın karada darda kalanlara, İlyas’ın ise denizlerde darda kalana yardım ettikleri inancı yaygındır. Aslında Hıdırellez, Hızır ve İlyas’ın yılda bir kere buluştukları gün olduğu inancına dayansa da bu inanç altında kışın sona erip yaz mevsiminin başlangıç günü olarak kutlanmaktadır.

Hıdırellez, Bulgaristan Türklerinin çok canlı bir şekilde kutladıkları, çok önem verdikleri bir gündür. *“İdrellez, Ederlez, Hızır, Hızır”* gibi adlarla anılan Hıdırellez, Rumî takvime göre Nisan’ın 23. günü, milâdi takvime göre Mayıs’ın 6. günü kutlanmaktadır.

Türk coğrafyasında *“Hızır”*la yapılmış yer adları yaygındır. Hatta Anadolu’da Hıdırellez, *“Hızırlık”* adı verilen yerlerde kutlanır. Prenslik Dönemi’nden başlayarak sistemli bir şekilde Türkçe yer adları Bulgarcaya çevrilmiş olsa da *“Hızır”*la yapılmış yer adlarına Bulgaristan coğrafyasında da rastlamaktayız. Bugünkü adları Vladimirovo (Hızır), Gospodinovo (Hızır Çelebi), Nikolaevka (Hızırça), Krum (Hızırlı), Tırnıçene (Hızırli) olan yerleşim birimleri bugün, Bulgaristan’ın idari yapılanması içerisinde Yanbolu, Silistra, Varna, Haskovo, Stara-Zagora illerine bağlıdır. Bu yerleşim birimlerinden *“Hızırlı”*nın yerli ağızdaki adı *“İdirli”* şeklindedir (Acaroğlu 185-186). Yer adlarının dışında *“Hızır”* adını taşıyan türbeler de vardır. Bunlardan biri Kırçali ili, Göklemezler Belediyesine bağlı *“Garaalar”* köyündedir (Tacemen 1). Diğeri ise Rusçuk’taki *“Hızır Baba”* tekkesidir. Tekke Bektaşî tekkesi olup 16. yüzyılda kurulmuştur. Manevi babası *“Tay Hızır”* olarak bilinir. Bu tekke tarihimize 93 Harbi olarak geçen Osmanlı-Rus savaşı sırasında şehrin top ateşine tutulması neticesinde yıkılmıştır (Bakırcıeva 1).

Hıdırellez, bölge insanı için “sene başı”dır. Bölgede yıl, kış ve yaz diye ikiye ayrılır. Kış, kasımda başlar ve Hıdırellez’de biter. Yaz, Hıdırellez’de başlar kasımda biter. Yazın Hıdırellez’le başlaması harman işlerin de başlaması demektir. Tarım işlerinde çalışacak işçiler, sığırtmaçlar, çobanlar bu gün tutulur. Kasıma kadar harcayacakları emeklerine karşılık alacakları ücretler belirlenir. Yaz başlangıcı kabul edilen Hıdırellez etrafında Bulgaristan Türkleri pek çok sözlü kültür unsurları oluşturmuştur. Hıdırellez’e bağlı olarak bereket, sağlık ve geleceği öğrenme ile ilgili çok zengin inanmalar ortaya çıkmıştır. Yine “Hızır ve İlyas” merkezli sözlü anlatımlar günümüzde de devam etmektedir. Sadece bu güne bağlı olarak yapılan uygulamalar da vardır. Bütün bunların yanında Hıdırellez’in eğlence yönünü ve bu eğlenceye bağlı olarak gelişen sosyal, toplumsal işlevlerinin olduğunu da unutmamak gerekir.

Hızır ile İlyas’ın kardeş oldukları düşüncesi Bulgaristan Türkleri arasında da kabul gören bir düşüncedir. Hızır ile İlyas ölümsüz hayata sahip iki peygamberdir. Hızır, karada; İlyas ise denizde darda kalanların imdadına yetişir. Hızır ve İlyas’ın bu gün, su ya da nehir kenarında buluşup görüştükleri inancı yaygındır. Kırcalı’da Hızır ile İlyas’ın sabahleyin buluştuğuna inanılır. Buluşma işareti olarak da ağaçların yapraklarının kıpırdamaması gösterilir. Kaynak kişilerin ifadesine göre o gün sabahleyin ağaçların yaprakları hiç kıpırdamazsa, -en üstteki yaprak bile kıpırdamayacak- işte o an Hızır ile İlyas buluşmuş demektir. Yani tabiat sessizse, yaprak bile kıpırdamıyorsa Hızır ile İlyas’ın buluştuğuna inanılır. Kaynak kişiler bu durumu “Büyükllerimiz böyle derdi” şeklinde ifade ederek bu inanmanın eskiye dayandığını göstermeye çalışmışlardır (KŞ₂). Hızır’ın gelişini Deliorman bölgesindeki kaynak kişiler “Bu günde saat 17.00–20.00 arasında hiç rüzgâr esmezmiş” şeklinde dile getirmektedirler. Kaynak kişilere göre doğa bile bu saatlerde Hızır’ın gelmesini bekliyormuş (Bakırcıeva 2).

Hıdırellez kutlamaları bir gün öncesi ve bir gün sonrası olmak üzere üç gün sürse de Hıdırellez’le ilgili inançlar, uygulamalar aslında bölgede mart ve nisan ayında başlar. Çilnov köyünde Hıdırellez gelmeden önce son yedi perşembelerde aileye kötülük, bela gelir düşüncesi ile badana yapılmaz ve çamaşır yıkanılmaz. Bazı köylerde ise, Hıdırellez’den önceki son yedi perşembe iş yapılmazsa sütün kaymağının kalın olacağına inanılır. Üdelnik köyünde bayramdan bir ay öncesi, salı ve perşembe çamaşır yıkanmaz ve iğne tutulmaz. Bunun yapılması durumunda yıl içinde yılan görüleceğine ve çocukların hasta olacağına inanılır. Razgrad ve civarında Hıdırellez’den önceki en önemli gün Salı günüdür. Bu güne bölgede “Kuru Salı” adı verilir. Aileye ve haneye zarar gelir düşüncesi ile o günde çamaşır yıkanmaz ve badana yapılmaz. Piperkovo köyünde “Kuru Salı”da kim çalışırsa onun ellerinin kuruyacağına inanılır. Borisovo (Karaağaç) köyünde “Kuru Salı”da eğer bir kadın dikiş yaparsa yılan göreceği ve eğer çamaşır yıkarsa ağzından köpük çıkacağı inancı yaygındır. O günde köyde büyük bir ateş yakılır ve ateşin üstünden

atlanır. Karan Varbovka'da eğer "Kuru Salı"da işiniz çoksa ve çalışmak zorunda kalırsanız bu durumda hanenize zarar gelmemesi için "Kuru Salı"yı bahçede bir ağaca "Burada bağlı kal Kuru Salı, burada bağlı kal Kuru Salı" sözlerini söyleyerek bağlarsınız. Sonra rahatlıkla işinizi yapabilirsiniz. Bölgede, "Kuru Salı", "Kanlı Çarşamba", "Eğri Perşembe", "Doğru Cuma" gibi Hıdırellez'den önceki haftadaki her güne bir ad verilmiştir. Bu günlerde dikiş dikilmez ve çamaşır yıkanmaz (Bakircieva 2).

Mesim Mahalle (Midrevo)'da, Hıdırellez'den önceki son Perşembe günü çalışılmaz, hayvanlar arabaya ve işe koşulmaz, süt ve yumurta kaynatılmaz. Son Perşembe için yiyecekler bir gün öncesinden hazırlanır. İnek ya da koyun sütü kaynatılırsa, o hayvanın memesi kurur diye düşünülmektedir. Yumurta kaynatılırsa, tavuklar yumurtlamaz; arabaya ve işe koşulan hayvan sakatlanabilir ya da ölebilir. O gün salıncaklar kurur; mahallenin genç kızları, genç gelinleri ve kadınları bir araya gelip sallanır (Georgieva 126).

Nasreddin (Bisertsı) köyünde Hıdırellez yılın başlangıcı olarak kabul edilir. Hıdırellez'den önce iki gün belirlenir. Bunlara "Köfür" denir. "Köfür" günlerinden birincisi Perşembe, ikincisi Pazar günüdür. İnanışa göre, "köfür" günleri, Hıristiyanların bayramı olan Paskalya gününe rastlarsa, aynı yıl çok dolu yağar, genellikle bereketli bir yıl olmaz.

Nasreddin köyünde de "köfür" günleri için pek çok yasak vardır: Araba koşulmaz, sürülmez; kazma, kürek, çapa ile çalışılmaz; sabunla çamaşır yıkanmaz. Bunlar yapılırsa hayvanların hastalanacağına inanılır. Yumurta haşlanmaz, süt pişirilmez. Aksi takdirde civcivler yumurtadan kör çıkar, süt küf tutar ve hayvanın memeleri körelir. Makas açılmaz. Açılırsa yılanlar ve kurtlar saldırır. İğneyle dikiş dikilmez, yılanlar saldırır.

"Köfür" günü çalışmak yasak olduğu için "Köfür"den önceki gece, ertesi gün için süt kaynatılarak pişirilir. Ertesi gün için yağ ve peynirle hazırlanmış börekler gibi yuvarlak börekler hazırlanır. Süte bulamadan önce, böreklerle parmak uçları batırılır. Buna "cadı gözü çıkarmak" denir. Bütün mal ve mülkün çevresine darı serpiştirilir; bu iş, kötü ruhların ve şeytanın bu taneciklerle eğlenip avlu içine girmemesi için yapılır.

Güneş doğmadan önce bir ip salıncak kurur. Bütün aile bireyleri, sağlık ve çeviklik için bu salıncakta sallanır. İnsanların ve hayvanların bulaşıcı hastalıklardan korunması için bütün kapı ve pencerelere birer tutam ısırğan otu konur. Erkek ve kadınlar da baş ağrısına karşı üç gün ısırğan otu takarlar. Aynı gün çoban ve sığırtmaçlar da ısırğanla süslenir; ama kıra ve ovaya çıkmazlar. "Köfür"de cinsel ilişki yasaktır (Georgieva 49).

Filibe'ye (Plovdiv) bağlı Kriçim'de de Hıdırellez'e bir hafta on gün kala hazırlıklar başlar. Bu hazırlıkta erkeklerin, delikanlıların, kadın ve kızların özel görevleri vardır. Kriçim'de Hıdırellez'den bir hafta önce cemaat toplanır. Âdet üzere köy tarlalarının (komşu köy ve ormanlık arazileriyle sınır olan) sınırlarını gezecek gruplar tespit edilir. Buna "sınır gezme" denir. Her grup en az üç kişiden oluşur. Grupların gezecekleri mesafeler ile yine bütün grupların nerede karşılaşacakları tespit edilir. "Sınır gezme", köylünün topraktan beklediği ürünlerin doludan korunması ve o yılın bereketli bir yıl olması için yapılır. Sınırlar gezerken hiçbir adım duasız atılmaz. Gezilmemiş, dolaşılmamış hiçbir yerin kalmamasına dikkat edilir. Cumartesi günü (dernek günü) sabahleyin çok erkenden gruplar yola çıkar. Gruplardan biri doğu, biri batı, diğerleri de kuzey ve güney sınırları olmak üzere köyün sınırlarını dolaşmaya çıkarlar. Her adım dua okumakla atılır. Genellikle "Tüncina" okunur. Belirli mesafelerde de içlerinde Kur'an-ı Kerim'den ayetler yazılmış muskalar gömülür. Grubu teşkil eden kişiler, aralarında hiç konuşmazlar. Herhangi biri onlara bir şey sormak isterse, gruptan sadece üçüncü üye cevap verebilir. Öteki ikisi dua okumaya devam eder. Arada dere, çay varsa ve suyu geçilemeyecekse, gruplar karşılıklı olarak üzerine dua okunmuş taşlar atarlar. Bu taşlarla bütün mesafeyi kapsamaya çalışırlar. Çünkü çok az bir mesafe dahi kalırsa, dolu bulutu oradan geçebilir, ürünlere veya hâsılatı zarar getirir. Gruplar bütün sınırları dolaşıp köy veya kasaba arazisini bir daire içine aldıktan sonra, birleştikleri yerlerde dua okur ve köye dönerler. Delikanlılar ise toplanıp Hıdırellez kuzuları satın alırlar. Hıdırellez günü, köy dışında kırlarda, bayırlarda şenlenecekleri yerleri tespit ederler, yapılacak şenliklerin planını yaparlar (Yenisoy, Kriçim 14).

Lokovitsa'daki Pomaklar, Hıdırellez'den iki hafta önceki Çarşamba ve Perşembe günlerine 'alaca günler' adını verirler. Bu günlerde eğer saatine denk gelirse yıkanılan çamaşırların renklerinin bozulacağına, yıkanan kişilerin de vücutlarında alacalıkların olacağına inanırlar. Bu yüzden iki hafta boyunca Çarşamba ve Perşembe günleri kesinlikle çamaşır yıkanmaz, banyo yapılmaz. Aynı zamanda bu günlerde ekmek yapılmaz. Çünkü bir yıl boyunca bu kişinin yaptığı ekmeğin küfleneceğine inanılır (KŞ₃).

Yine Lokovitsa'daki Pomaklar, eski takvime göre Kasım günleri 140 olunca o gün yılan, akrep ve diğer zararlı hayvanların topraktan çıktığına inanırlar. Bu yüzden o gün iğne ellenmez. Ellenilen bu iğnenin yılan gibi zararlı hayvanların ısırmasına sebep olacağı düşünülür. Bundan korunmak için de un, tuz, ekmek sadaka olarak verilir (KŞ₃).

5 Mayıs'tan itibaren Hıdırellez karşılanmaya başlanır. Hıdırellez'i karşılamak için 5 Mayıs günü çay ve dere kenarlarına gidilir. Burada dua edilir ve dilekler tutulur. Kırk tane taş toplanır ve çaya atılır. Daha sonra dua edip dilek tutarlar. Çay ve dere kenarında çocuğu olmayan kadınlar, ağaç dallarından ve bez parçalarının-

dan beşik yaparlar. Ev, araba vb. şeylere sahip olmak isteyenler taşlarla istediği şeyin şeklini çizerek dilek tutarlar (KŞ₆).

Bazı bölgelerde Hıdırellez, Hıdırellez ateşi yakılarak karşılanır. Kırcalı'nın Ardino (Eğridere) ilçesine bağlı Süt Kesigi (Mleçino) köyünde Hıdırellez'i karşılararken akşamleyin ateş yakılır. Oyunlar oynanır. Ateşin üzerinden atlanır. Hıdırellez'le birlikte yaz gelmiş sayılmaktadır. Bağ, bahçe işleri başlamaktadır. Yazın bağda, bahçede iş yaparken, çalışırken yılanlar senden uzak dursun, yılanlar seni sokmasın düşüncesi ile ateşten hoplanmaktadır (KŞ₇).

Burgas'a bağlı Aydos ilçesi Gerdeme (Yasenovo) köyünde 5 Mayıs akşamı boy boy ısırğan otları toplanır. Bunlar uzunluklarına göre aile fertlerine dağıtılır. En büyüğü ailenin en büyüğüne gelecek şekilde sıralanır. Isırğanlar 5 Mayıs akşamı bahçeye yan yana dizilir. Hıdırellez sabahı herkes kendi ısırğanına bakar. Kiminki diriye o sene hiçbir hastalık geçirmeyeceğine inanılır. Eğer ısırğanı solan olursa onun o seneyi hastalıklarla geçireceğine hatta öleceğine inanılır (KŞ₈). Aynı geleneğe Filibe'ye bağlı Aşağı Voden (Dolni Voden) beldesinde de rastlıyoruz. Bu geleneği anlatan kaynak kişilerden biri kız kardeşi için koydukları ısırğanı ertesi gün solgun bulduklarını ve o sene yetişkin yaştaki kız kardeşinin öldüğünü söylemiştir. Kaynak kişi bu olaya inandığını belirtmiştir (KŞ₉).

5 Mayıstaki en renkli Hıdırellez hazırlığı belki de "martufal", "martıval" çömleğinin hazırlanmasıdır. Nasreddin (Bisertsi) köyünde 5 Mayıs günü, köyün en genç gelini, küçük kızların da yardımıyla, çeyizinden aldığı kalaylı bir kazanı kırmızı iplikler ve pek çok çiçekle süsler. İçine bir demet fesleğen çiçeği konulur ve biraz su dökülür. Gelinin kırmızı başörtüsüyle kazanın üzeri kapatılır. Küçük kızlar aile aile dolaşip "nişan" toplar. Ailenin erkekleri için nişan konur. Kızlar kendi nişanlıları için kazana "nişan" koyarlar. "Nişan" için suda eriyip kaybolmayan madden eşyalar; yüzük, bilezik, küpe vb. tercih edilir. Ertesi gün için hazırlanan bu kazan gelinin evinde bir gül fidanının dibinde saklanır. "Ergen" (bekâr) delikanlılar, bunu çalmak isterler. Bu girişimlerinde başarılı olurlarsa, "nişan"lar çıkarılmaz; bu da o yıl için uğursuzluk belirtisi kabul edilir (Georgieva 50).

Krimçi'de de en büyük heyecan, kızlar tarafından çömleğin hazırlanması sırasında yaşanır. Hıdırellez'den bir hafta önce iki kulplu büyükçe bir çömlek alınır. Kızlar, çömleğin her tarafını kireçle sıvayarak çömleği bembeyaz yaparlar. Bir tarafa güzel bir kız resmi çizerler. Kireçten veya kumlu kireçten burnunu, biberden al yanak ve al dudak yaparlar. Kömür veya kömür suyundan siyah kaş çekerler. Göz yaparlar, uzun kirpik yaparlar. Sonra Hıdırellez arifesini beklerler. Hıdırellez'e bir gün kala yani Hıdırellez arifesinde erguvan, gül, altıntop ve kartop gibi türlü türlü bahar çiçekleri toplarlar. Martufalı "kınaya çıkarmaya" hazırlarlar. Her kız bir eşyasını yüzük, küpe, bilezik, boncuk getirir. Birçokları sevdiği, ağabeyi, kar-

deşleri için de eşya verir. Akşamüstü bu eşyalar martufal içine konur. Çömleğin içi su doldurulur. Ağzına da sanki vazoya çiçek koyar gibi önceden hazırlanmış büyük bir gül demeti konur. Delikanlılar tarafından çalınmaması için, martufalı değişik yerlerde saklarlar. Akşam da yine delikanlıların bilmeyeceği bir gül altına getirip o gece martufalı orada bırakırlar (Yenisoy, Kriçim 14).

Mesim Mahalle (Mıdrevo) köyünde 5 Mayıs öğleden sonra annelerinden canlı olarak doğan ilk iki kız, kalaylı bir küçük bakır kazana “nişan” (yüzükler, küpeler, gerdanlıklar vb. ziynet eşyaları, bir de küçük hacimli nesnelere) toplar. Kız annelerinin bundan önce düşük yapmamış olması, ölü doğan çocuklarının bulunmaması gerekir. İki kız, kazanı iki yanından tutup ev ev dolaşarak “nişan” toplar. Büsbütün boş kalmaması için, kazana biraz su konur. Kızların “nişan” toplamak için evleri dolaşırken dam, çatı, saçak altlarında durmaları yasaktır. Örtülü kapılar varsa, kızların kapıya kadar gitmeleri doğru değildir. Daha uzaktan seslenmeleri gerekir. Hane sahibi kadın “nişan” vermek isterse, yine kızları avluya çağırmaz. Yalnızca biraz beklemelerini söyler. “Nişan” vermeyen kadın olursa bunu söyler; kızlar da başka eve geçer. İnanışa göre, bu kızlar bir çatı altında durursa, yazın kötü, yok edici yağmurlar yağarmış. Bütün köyü dolaşarak “nişan”ları topladıktan sonra, son Hıdırellez’den önce evlenen genç bir çiftin evine kazan götürülür. Bir gül fidanının altına konulur ve üstü bir mendille örtülür. Ertesi gün “nişan”lar çıkarılmaya başlayana dek kazan orada kalır (Georgieva 50).

Kırcali bölgesinde de Hıdırellez günü “martıval” çıkarmak için kazan hazırlanır. Kazanın içine keklik otu konulur. Diğer yerlerde olduğu gibi burada da bu kazan gül dibinde saklanır (KŞ₅).

Timriş’ta Hıdırellez akşamı 5 Mayıs 6 Mayıs’a bağlayan gece bir çömleğin içine herkes çiçek atar. Herkes attığı çiçeği iyice beller. O çömlek o gece genç kızlar tarafından bir gülün dibinde saklanır. Delikanlılar çömleği bütün gece ararlar. Bulurlarsa içi inek pisliği ile dolu çömlekle onu değiştirirler (KŞ₄). Tsar Kaloyan’da da genç kızlar, toprak çömlek hazırlarlar. Toprak çömleklere kendilerine ait yüzük, küpe, düğme ve kolye gibi eşyalar koyarlar. Ay ile yıldızlardan aydınlansın diye bu çömlek bir gülün dibine bırakılır. Delikanlılar ise, çömleği çalıp saklamak niyetindedirler, ama kızlar çömleği dört gözle beklerler (Bakircieva 2).

Hıdırellez’in habercisinin “Tukuk” kuşu olduğuna inanılır. “Tukuk” kuşu o gün çok ötüp insanlara Hıdırellez’in geldiğini haber vermiş. Hatta Hıdırellez günü eğer tavuk kuluçkada yatıyorsa bile kalkar, dolaşmış. O günün Hıdırellez olduğunu anlarmış (KŞ₆).

6 Mayıs yani Hıdırellez sabahı gün doğmadan kalkmak gerekir. Küçük çocukları da erkenden kaldırır. Günün, aile üyelerinden birinin üzerine doğması, o yılın aile için bereketli olmayacağı anlamına gelir (Yenisoy, Kriçim 14). O gün

güneş doğduktan sonra akşama kadar katiyen kimsenin uyumasına izin verilmez. Eğer o gün biri uyursa kışın geceleyin tütün çizemeyeceğine inanılır. Bu yüzden o gün doğduktan sonra akşama kadar kimsenin uyumasına izin verilmez. Erken- den kalkanlar sabah namazını kılmak için kırlara giderler ve çimenlerin üzerine düşmüş çiğ tanelerinden abdest alırlar ve namaz kılarlar. Yani o gün abdest, su ile alınmaz. Namaz kılındıktan sonra kızılıklarda sallanılır. Sallandıktan sonra bu ağaçtan çalı kesilir ve onlar kuşaklara, şapkaya, kollara sokulur. Daha sonra, yıl boyunca belin, göğsün, kolların ağrımazın diye çayırların üzerinde tekerleni- lir/yuvarlanılır. Bunu da yaptıktan sonra eve gelinir. Haneye yıl boyunca sağlık, güzellik, dinçlik gelsin diye kızılık ağacının dalları evin birçok yerine asılır. Dere boylarından budakların, söğütlerin en körpesi toplanır, dış bahçe kapısı bu dal- larla süslenir. Evin kadınları sabahtan kalkarlar ve söğüt dallarından yaptıkları süpürge ile evin içerisini dışarısını mutlaka süpürürler (KŞ₂/KŞ₇). Deliorman böl- gesinde de Hıdırellez sabahı evlerin dış kapıları yeşilliklerle süslenir. Ocaklar ise bütün yıl boyu sütün kaymağı kalın olsun diye sütün kaymağı ile yağlanır. Botrov köyünde anneler, kuzuların uykusu kaçacak düşüncesiyle çocuklarının gündüz uyumalarına izin vermezler (Bakırcıeva 3).

Gabrova'da da sokak kapıları Hıdırellez sabahı ısırğan otu ve söğüt dalları ile süslenir. Böylece yaz günleri sineklerin daha az ve yaz günlerinin daha serin olacağına inanılır. Yıl boyunca sağlıklı olmak özellikle boğaz ağrısından korunmak için Hıdırellez sabahı ısırğan otu pişirilir ve yenir. Ayrıca sabahleyin iki, üç ne kadar yumurta yenirse yıl boyunca boğaz ağrısı çekilmeyeceği düşünülmektedir. Bize bu bilgileri veren kaynak kişi bizim "Kanatçılar böyle yapardı" diyerek düşün- cesini kuvvetlendirmeye çalışmıştır. O gün yılan gelmesin diye elinle çalı, odun alıp eve getirilmez (KŞ₅).

Özellikle Rodoplar'da Hıdırellez sabahı Arda'ya gidilir. Bölgede buna "suya uğramak" denmektedir. Hıdırellez sabahı derelere yedi kere "suya uğranılır" yani Hıdırellez sabahı yedi defa dereler bir yıl boyunca sağlıklı olmak dileği ile geçilir (Mollova 383).

Filibe bölgesinde de gün doğmadan kalkan herkes göğsüne ya da başına bir yeşillik, çiçek veya küçücük bir yeşil dal takar. Sokak kapıları da türlü çiçeklerden örülmüş küçük çelenkler veya çiçek demetleriyle süslenir. Delikanlılar ve kızlar, gizlice gidip sevgililerin sokak kapılarına çiçek asarlar (Yenisoy, Kriçim 14).

Stara Zagora (Eski Zağra)'da da Hıdırellez sabahı erken kalkılır. "Saplama" denilen dereye gidilir. Dizlerini çekip, hasta olanlar bir öte yana bir bu yana su- dan geçerler. Ondan sonra kimin gözleri ağrıyorsa eller çayırlara, çimenliklere sürülür ve "Ya Rabbi bu benim dermanım" denilerek yüz ve gözler mesh edilir. Sabahleyin derelerin zezem aktığına inanılır. Hıdırellez sabahı derelere gidip

besmeleyle şişelere su doldurulur. Buna “şişeyi tazeleme” denmektedir (KŞ₁₀). Hıdırellez sabahı sağlık için çiğde tekerlenme Bulgaristan Türkleri arasında çok yaygın bir gelenektir. Deliorman bölgesindeki Bızın, Tristenik ve Karan Varbovka köylerinde de sabahları erkenden çiğde üç kere takla atılır. İnsanlar en yeni elbiselerini giyerler, salıncaklarda sallanırlar. Salıncaklar mutlaka yeşil bir ağaca bağlanır. Bunların hepsi bir yıl boyunca sağlıklı, huzurlu ve rahat bir hayat için yapılır (Bakırcıeva 3).

Timriş bölgesindeki Pomaklar için de Hıdırellez yaz başlangıcıdır. Bu bölgede de insanlar, Hıdırellez sabahı erken kalkarlar. Akan suyun, derenin başında namaz kılar ve dua ederler. Herkes evinden getirdiği bakırı, tası oradaki su ile doldurur. O suyun içine dağdan, bayırdan toplanılan çiçekler konulur. Daha sonra bu su, ısıtılıp herkes o su ile yıkanır. Bütün yemekler o su ile yapılır. Hıdırellez’de Hızır ve İlyas’ın bulunduğu inanılır. Bu yüzden Hıdırellez sabahı erken kalkılıp dua edilince onların yüzü suyu hürmetine o duanın kabul edileceği düşünülür. Yine aynı bölgede Hıdırellez gelince bütün evlerin, ahırların kapısına, yol kapılarına dikenli bir çiçek olan ve adına “yemişen” denilen bir çiçek takılır. Çünkü o gece “cadı” denilen biri evlerin kapılarından biraz kazıp, oyup o evin bereketini almış. Bu yüzden bu diken tılsım olarak kullanılır. Cadının o köyden biri olduğu sanılır. O gece sokaklarda çıplak gezer ve kapıları oyardı. Timriş’ta, Hıdırellez’in olduğu haftanın sonunda Pazar günü kır gezisine gidilir. Bu gezi bayram havasında geçer. Özellikle bu gezi için peynir helvası, pilav ve oğlak çevirme yapılır (KŞ₄).

Burgas’ta Hıdırellez günü sarımsak yenirse o sene tarlada çalışırken hiçbir yılanın ona zarar vermeyeceğine inanılır. Hıdırellez günü buğday tarlalarına bakılır. Kimin tarlasında tek bir başak bile yoksa o yılın bereketsiz geçeceği düşünülür. Pek çok yerde olduğu gibi bu bölgede de Hıdırellez günü iş yapılmamaya çalışılır. İğne ve şiş ele alınmaz. Yemek olarak mutlaka kuzu pişirilir. Hıdırellez’de kadınlar başlarını keklik otunun suyuyla yıkarlar. Hıdırellez’de tukuk çiçeği (mor çiçekli, sümbül gibi bir çiçek ama taneli) yutulur. Bu çiçeğin şifa getireceğine inanılır. O gün hastalar, çimenliklere, ağaçların altlarına yani yeşil yerlere götürülür. Böylelikle şifa bulacakları düşünülür (KŞ₈).

Deliorman bölgesinde Piperkovo köyünde de Hıdırellez’den bir gün önce içinde su bulunan kazana yumurta kabukları ve çeşitli bitkiler toplanıp konulur. Daha sonra bu kazan bir gülün dibine ya da çiçek açmış elma ağacının altına konulur ve bütün gece orada kalır. Hıdırellez sabahı evde su ısıtılır. Isıtılan bu suya bir gün önceden hazırlanan bitkili sudan ilave edilerek kadınlar önce çocukları yıkar. Daha sonra yaşlılar yıkanır. Böylece bir yıl boyunca ev halkından herkesin sağlıklı olacağına inanılır (Bakırcıeva 3).

Rodoplar’da Hıdırellez günü sağlık için bele ısırgan otu takmak yaygındır.

Kırcalı'ye bağlı Adaköy (Ostrovets)'te de erken kalkılır. Akşamdan hazırlanmış ve ıslatılmış güzel kokulu yeşil budakları sabahleyin yüzlerine sürerler, abdest alırlar. Sağlıklı olmak için çiğde tekerlenirler. Hatta çimenlikte insanlar birbirlerini tekerlemek için kaktırırlar. Vücutlarına ısırğan otu takarlar. Hıdırellez günü özellikle Yedi Kızlar camisinde bulunan taşlara şifa bulmak umuduyla gidilir. Bu taşın baş ağrısı, korku, rüya hastalıklarına yardımcı olduğuna inanılır. Burada bulunan bir taş "bel taşı" denmektedir. Bu taş delikli bir taştır. Beli bacağı ağrıyanlar gidip o taşta sürünürler, içinden geçerler. Taşların üzerine birer elbise bırakırlar. Kimisi de para, santim bırakır. Dua okurlar. Aynı bölgede "Damlalı kaya"nın suyunun da şifalı olduğuna inanılır. Damlalı kayadan alınan su, konuşma özürülü çocuklara verilir. Böylece kekemelik normale dönermiş. Bu suyu içtikten sonra çocuk normal konuşmuş. Giderken damacanalarla bu sudan götürürler. O gün Yedi Kızlar camisinde mevlit okutulur. Mevlitten sonra gelenlerin hepsine pilav ve şerbet ikram edilir. Hatta oraya gelenler evlerine dönerken evdekiler de tatsın, yesin diye ellerine birer poşet pilav verilir (KŞ₁₁).

Hıdırellez günü taşlardan şifa aramak Nasreddin (Bisertsı) ve Mesim Mahalle (Midrevo) köylerinde de yaygındır. Özellikle bugün, sağlık için Demir Baba Tekkesi'ne gidilir. Tekkedeki taş deliklerine sağlık için el parmakları sokulur. Aynı yerdeki enerji taşına sırt üstü yatılır. Sağlık ve güç kazanmak için taş kaldırılır. Deliktaş'tan baş ağrısına karşı mendil geçirilir.

Hıdırellez günü çalışılmaz, iş yapılmaz düşüncesi bölgenin tamamında görülen bir uygulamadır. O gün tarlaya bile gidilmez. Çalı çarpı kesilmez. Hıdırellez günü çalışılırsa yılan ısırır diye inanılır. Hıdırellez günü evin etrafına, kışlaya evin bereketi için darı serpilir. (KŞ₁₂). Hıdırellez günü hayvanlar boyunduruğa koşulmaz. Bütün hayvanlar evde dinlenir. İyice beslenir. Hayvanlar sığıra salınmaz. Hayvanlar sığıra salınırsa sütlerinin alınacağına inanılır. Bir daha da hayvanın sütü geri dönmezmiş. Sağılır hayvanı olanlar Hıdırellez günü komşularına ateş vermez. Çünkü hayvanlarının sütü komşulara gidermiş (Yenisoy, Kriçim 15). Deliorman bölgesinde de bayram günü çalışılmaz düşüncesi yaygındır. DveMogili (İki Tepe) köyünde eğer Hıdırellez günü asılı beyaz çamaşır varsa dolu yağacak diye düşünülür (Bakırcieva 3).

Hıdırellez sabahı erkenden dere kenarına gidenler dileklerinin resimlerini toprağa çizerler. Bazen dileklerini şekillerini taştan yaparlar. Kaynak kişilerden biri bunu "Küçükken Hıdırellez sabahı dere kenarına gitmiştik. O sene Anadolu Lisesi sınavlarına girecektim. Dere kenarındaki toprağa okul resmi çizdim. Dilek olarak sınavı kazanmayı tutmuştum. Kim ne dilerse onun resmini toprağa çizer. Dilekleri ne ise taştan şekiller de yaparlar. Ev isteyenler taşları dizer, ev resmi yaparlar" şeklinde dile getirmiştir (KŞ₁₃).

Hıdırellez sabahı kızlar saçları dökülmesin diye beliklerini yılan kabuğuyla örерler (Mollova 411). Krimçi’de de kızlar sabahleyin erkenden kalkarlar saçlarını yıkarlar. Suyunu da servi ağacının köküne dökerler. Saçlarının servi kadar uzun olmasını dilerler. On altı on yediye kadar ince belik örerler. Orta belige de küçücük bir muska, küçücük bir altın, sarımsak başı, mavi boncuktan ibaret bir maşallah takarlar (Yenisoy, Kriçim 15). Benzer uygulama Mesim Mahalle (Mıdrevo)’da da görülür. Mesim Mahalle’de genç kızlar, sabahleyin yataktan kalkar kalkmaz, en yakın bir tahıl tarlasına (çavdar tarlası yeğlenir) gidip beliklerinin topuklarına dek uzaması için takla atar, yuvarlanırlar. Eve dönünce annesi kızının beliklerini örerken, uzun ve kalın olsunlar diye kız, sarılmış bir uzun ipin üstüne oturur. Genç kızlara her zaman tek sayılı üç ya da beş belik örülür. Evli olanlara ise, hep çift belik örülür. Kızının saçlarını ördükten sonra anne, uzun olmaları için bir eliyle onları tutup aşıya çekerken, öteki elini kızının sırtına koyar. Dirseğini bir omzuna koyarken, parmakları öteki omzuna dayanır. Bu davranış beliklerin bir omuzdan ötekine dek olması için yapılır. Daha sonra ana kız minderlerin, döşeklerin ve baş yastıklarının örtülerini derleyip toplarlar (Georgieva 127).

Filibe Kriçim’de çok yüksek ve zayıf olan kız ve erkek çocukların başlarına yastağaçla vururlar. Vururken de üç defa “Yukarı büyümesin, yana büyüsün” derler. Kısa boyluların boyları oklava ile ölçülür. Arkasına, sırtına, beline, ayaklarına vurulur. “Bu oklava uzun olduğu gibi kızım veya oğlum da uzun olsun” denilir. Bu işlem üç kez tekrarlanır. Aynı uygulamaya Deliorman bölgesinde Koşarna’da da görülür. Koşarna’da çocukların boyu çok uzadıysa başlarına sini ile vururlar, kısa boyluları ise oklava ile döverler. Aynı bölgede Tatarların yaşadığı köylerde sadece o gün için yağlı çörekler “maylekalakay” yapılır. Mezarlığa gidilir. Mezarlıkta beyaz keten bir bez gerilir. Onun üstünde çörekler tekerlendirilir. Eğer çörekler yüz üstü düşerse yıl bereketlidir, ama ters tarafa düşerse çok zor bir yıl olacağı düşünülür. Batin’de ise Hıdırelleze “Yoğurt” bayramı da denilmektedir. Bu gün zorunlu olarak börek ve yoğurt yenilir (Bakircieva 3).

Hıdırellez sabahı bereket için tarlalar dolaşılır. Bu uygulamaya Mesim Mahalle (Mıdrevo)’da da rastlıyoruz. 6 Mayıs sabahı ev sahibi, güzün ekilen tahıl tarlalarını dolaşmaya gider. Tarlalar yakında ise yaya, uzak ya da çamur varsa atla gider. Evin kadını sabahleyin uykudan uyanınca, bütün “minder”, “döşek” ve “başyastığı” örtülerini yünlerini çıkarıp serer. O gün çıkarılıp serilmezse, güvelerin bunları yok edeceğine inanılır. Tarlaları gezip dolaşmaktan dönen ev sahibi, başak bağlamış ekinlerden örnekleri eve getirir. Bundan sonra sabah kahvaltısına oturulur. Kahvaltı özellikle bulgurla doldurulan dulavratotu yaprak sarması, beyaz peynir ve yoğurttan oluşur. Yemekten önce biraz sarımsak dövülür, yoğurtla karıştırılır, sofraya konmadan önce sarmalar buna bulanır. Bu köyde de o gün iş yapılmaz, hayvanlar arabaya koşulmaz, süt ve yumurta kaynatılmaz; iğne ve bıçak ele alınmaz. Bunlarla iş yapılırsa, yazın orada yılanlar görünür diye inanılır.

maktadır (Georgieva 127).

Sabahleyin yapılan ve yerine getirilen bu geleneklerden sonra herkes Hıdırellez'in yapıldığı yere bayramlıklarını giymiş olarak gelir. Bundan sonra eğlenceler başlar. Delikanlılar, Hıdırellez'i bağlarda, bahçelerde kuzu çevirmesiyle, yemek içmekle, eğlenmekle geçirirler. Kızlar, gelinler, kadınlar kurulan salıncaklarda salınlırlar. Bu eğlence yerlerinde gıngıraçlar, çıkırıklar kurulur. Halaylar çekilir. Karşılıklı türküler söylenir. Maniler atılır.

Bugünün en heyecanlı, en çok beklenen anı "martıval" / "nişan" çıkarma anıdır. Mesim Mahalle (Midrevo)'da pek çok kadın bir araya gelir. Bir gün önce son Hıdırellez'den önce evlenen genç çiftin evine bırakılan kazanı almaya giderler. Omuzlarına büyük bir mendil atmış olan bir kadın arkalarından yürür. Kazanı bir alayın ortasına koyarlar. Kızlardan biri kazanın yanına oturur. Arkadan gelen kadın, siyah örtüyü kızın ve kazanın üstüne örter. Örtülü kızın eline bir de ayna verilir. Bir eliyle aynayı tutup bakarken, öbür eliyle, hiç bakmadan, bir gün önce toplanıp kazana atılan "nişan"ları bir bir çıkarıp çevresinde oturan kadınlara verir. Kadınlara ellerinde çatal biçiminde birer çubuk vardır. Verilen "nişan"ı çatala takarak çevredekilere gösterirler. Kendi "nişan"ını tanıyana, onu yukarı kaldıran kadın bir mani söyler. "Nişan" sahibine geri verilir. Bir gün önce toplanan "nişan"ların hepsi çıkarılıncaya kadar böylece devam eder. "Nişan" çıkarma işi bitince genç kızlarla gelinler halay çekerler, oyun oynarlar. Sonra öğle yemeğine giderler. Öğle yemeğinden sonra yalnız kızlarla delikanlılar toplanıp salıncakta sallanırlar. Evlilerse, "Cem"e gidip Hıdırellez'i kutlarlar.

Nasreddin (Bisertsı) köyünde de bir gün önce köyün en genç gelin tarafından toplanan "nişan"lar 6 Mayıs günü yine gelinin evinde toplanan kadınlar tarafından çıkarılır. Türkü söyleyecekler, kazanın çevresine otururlar. Önce bir ilahi okunur. 12 İmam'ın adı anılır. Sonra nişanlar çıkarılmaya başlanır. Nişanları ilk doğan bir kız çıkarır. Kazanın önünde oturur, karşısına büyük bir ayna konur. Aynaya bakıp, kazana bakmamak zorundadır. Bir fitayı omuzlarına atarlar. Maniler söylenmeye başlanır. İlk ve ikinci mani yılın en mutlu, son mani yılın en tembel kişisi içindir. Maniler hiç duraklamaksızın sıralanır. Genç kız, bir ayva dalıyla bilezikleri birer birer ortaya çıkarıp verir. Kehanet gücünün olduğuna inanılan manilerin sözlerini herkes aklında tutar. "Nişan" çıkarma işi bitince kazana gül yaprakçıkları konur. Ağır bir hastalığın geçip geçmeyeceği bunlara bakılarak önceden söylenir. Yaprakçıklar dönerse, hasta iyi olacak demektir. Kazandaki suyun şifalı olduğuna inanılır. En sonunda kadınlar bu suyla ellerini ve yüzlerini yıkarlar. Orada hazır bulunanlara fesleğen tutamıyla su serpilir. Sağlık için birer yudum su içilir. Hastalıklardan arınması için, yedi kuyuya da bu sudan dökülür (Georgieva 51).

Krimçi'de ise ikindiye doğru, akşamüstü gül altından şenlik yerine getirilen

“martufal”, düğünlerde gelini kınaya çıkardıkları gibi ortaya çıkarılır. Daha önce süslenmiş çömleğin kulplarından tutarlar ve daire şeklinde el ele tutunmuş kızlar ve genç gelinler çömleğin etrafında dolaşırken çeşitli türküler söylerler. “Martufal”ı kınaya çıkardıktan sonra herkes çömleğin etrafında toplanır. Gelin gibi giydirilmiş, süslenmiş altı yaşlarında bir kız çocuğu “martufal”ın yanına oturur. Kızlar, gelinler, kadınlar mani söylemeye başlar. İlk maniler daha yaşlı kadınlar tarafından söylenir. Sonra da sırasıyla genç gelinler ve kızlar mani söylerler. Mani söylemeye oldukça fazla kadın katılır. Mani söylenirken kız çocuğuna “Sok bakalım elini martufal içine, bakalım ne çıkaracaksın” derler. Çocuk da çıkarır ve söylenen mani de bu eşyanın sahibinin olur. Gençler arasında “gizli sevda”, “ayrılık”, “gurbet”, “askerlik” varsa, söylenen mani de buna denk düştüyse “Hay bakın, mani üstüne vurdu, nasıl oldu da bu gerçek manide çıktı” derler. (Yenisoy, Kriçim 16)

Timriş'ta ise Hıdırellez akşamı gün battıktan sonra ateş yakılır. Herkes ateşin üzerinden atlar. Daha sonra çiçekle dolu çömleğin başına bir kadın geçer. Bir mani söyler ve çömlekteki bir çiçek çıkarır. Çiçek kime aitse mani onun için söylenmiştir. Çömlekteki çiçekler bittikten sonra çaya gidilir ve kırk tane taş atılır. Sonra kimin ne dileği varsa onu kuma çizer (KŞ₄).

“Nişan” çıkarılırken söylenen manilerden birkaç örnek:

Bahçelerde gezersin	Ala kuşak beldedir,
Al kiraza benzersin	Saçakları yerededir,
Sen benim sevgilimsin	Dünya dolu yâr olsa,
Neden beni üzersin (KŞ ₃)	Yine kalbim sendedir (KŞ ₃).

Altın dişim kanadı	Yılan çıkmış meşeye
Sevda bana yaradı	Kuyruğunu vura vura
İkimizin sevdası	Benim yârim geliyor
Bir ateşte / kazanda kaynadı (KŞ ₂)	Boynunu vura vura (KŞ ₂)

Mani maniman açar	Kum üstünde durulmaz
Mani bilmeyen kaçar	Gözyaşlarım kurumaz
Gelin, kızlar mani söyleyelim	Yürekten sevilen yâr

Hangimiz üstün çıkar
(Yenisoy, Kriçim 17).

Ölmeden unutulmaz
(Yenisoy, Kriçim 17).

Bahtiyar bahtiyar
Bahtiyarın adı var.
Bu bahtiyar kime düşerse
Bir senelik bahtı var.

Uyan beyim uyan,
Ağaç civarına dayan
Orta boylu gül fidan
Koynuna girdim uyan.
(Georgieva 50)

Manici başı mısın?
Cevahir taşır mısın?
Sana bir mani versem
Cebinde taşır mısın? (KŞ₁₁)

Kutlamalara 7 Mayıs günü de devam edilir. Bu gün büyük oyunlar oynanır. Ceviz ağacının altındaki meydanda toplanılır. Ağaca büyük bir ip salıncak kurulur. Tüm kadınlarla kızlar sallanır. Öğleden sonra kızlarla delikanlılar salıncak yanında toplanır. Her delikanlı kendi nişanlısı ya da sevgilisini sallar. Bütün gençlerin merakla beklediği eğlenceler bunlardır. Çünkü bu eğlencelerde kimin kimi sevdiği ortaya çıkar, yeni aşklar ilan edilir. Bu günden sonra dünürçüler salınır. Herkes en güzel elbiselerini giyer. “Daire” ve “darbuka” eşliğinde türküler söylenir, çeşitli oyunlar oynanır. En çok oynanan oyunlar “Sekme”, “Alay” oyunlarıdır (Georgieva 51).

Mesim Mahalle (Midrevo) köyünde 7 Mayıs sabahı kahvaltıdan sonra bütün genç kızlar, genç ve yaşlı kadınlar, bayramlıklarını giymiş olarak “Düldül İzi” denilen yere giderler. Herkes evden bir şişe su ile bir kaşık, ceviz, kuruyemiş, kaynamış mısır ya da para alır. O mevkideki çukurlu kayadaki izler Hz. Ali’nin Düldül adlı atının izleri kabul edilir. Oraya varınca ilk önce kayaların çukurları çevresine otururlar. Bu çukurlara şişelerinden biraz su dökerler. Daha sonra kaşıkla bu sudan alıp üç yudum içerler. Ellerini ve yüzlerini üç kez yıkarlar. Geri kalan suyu şişeye doldurup eve dönerler. O mevkie gidemeyen aile bireyleri de bu suyla aynı şeyi yaparlar. Geri kalan su, tavukların üstüne serpilir. Bu sudan içenin, bu suyla elini yüzünü yıkayan kimsenin yıl boyunca hastalanmayacağına, tavukların ise daha çok yumurtlayacaklarına inanılır. El yüz yıkandıktan sonra evden getirilen nesnelere üçü “Düldül İzi”ne bırakılır. Daha sonra kenara çekilip ikişerli ya da üçerli

sıraya dizilirler, tek tek uzağa taş atarlar. Hangi kadın en uzağa taş atarsa, onun uzun ömürlü olacağına inanılır. Ondan sonra “Delikli Taş” denilen yere gidilir. Her kadın başörtüsünü bunun deliğinden üç kez geçirip yeniden takar. Bu iş, yazın baş ağrısı çekmemek için yapılır. Sonra çimenli ve eğimli bir yer seçip, yıl boyunca baş dönmemesine uğramamak için, her kadın üç takla atıp yuvarlanır. Bundan sonra kadınlar aralarında çeşitli oyunlar oynarlar. “Göçmecik”, “Çömlecik” “Ebe karıcık”, “Suvancık”, “Kıraycık / Çingenecek/ Arap oyunu” “Öküzcü” adlı oyunlar oynanır.

Bulgaristan Türkleri arasında Nevruz ve Hıdırellez kutlamalarının sözlü kültür açısından çok zengin olduğu ortadır. Bölgedeki yapılan bütün uygulamaları ve kutlamaları buraya sıkıştırmak da mümkün değildir. Son olarak bölgede Hızır üzerine sözlü gelenekte oluşmuş bir anlatmaya yer vermek istiyorum. Bu anlatma Rusçuk’a bağlı Slivnitsa (Kaya-mahalle) köyünde derlenmiştir. Yıllar önce Allah, dünyayı yaratıktan sonra, ortaya büyük bir ejderha çıkmış ve tüm çeşme ile kaynakların sularını içmiştir. Böylece dünyanın her tarafında susuzluk çekilmeye başlanmış. Ama yine de bu en büyük felaket sayılmazmış. Çünkü söz konusu ejderha her gün birer kız kapıp gidiyormuş. Günün birinde iki kardeş Hızır ve İlyas dünyayı dolaşıyorlmuşlar. Bir kuru çeşme yanında güzel bir kıza rastlamışlar. Kız ağlayarak onlara onu ne beklediğini anlatmış. İki kardeş kızı kurtarmaya karar vermişler. Çok geçmeden tüm dünya sarsılmış ve ejderha meydana çıkmış. İki kardeş onun altı başını kesmişler fakat yedinci başını sadece yaralayabilmişler. Ejderha bu haliyle Hızır ve İlyas’ın elinden kaçmış. Hızır ve İlyas ejderhanın peşinden gitmişler. Bir pınarın yanına varmışlar. Pınarın içinden hafifçe sesler geliyormuş. Bir de ne görsünler? Pınarın içi kızlarla doluymuş. Üç gün üç gece kızları pınardan çıkarmışlar. Son kızı Mayıs’ın 6. gününün sabahı çıkarmışlar. Bu olaydan sonra çeşme ve kaynaklardan tekrar su akmaya başlamıştır. İşte bu yüzden Hıdırellez su boyunda kutlanır ve kızların kurtuluşu için kuzu kesilip yenilir.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: Türk dünyasının bir parçası olan Bulgaristan Türkleri arasında Nevruz ve Hıdırellez geleneksel bir Türk bayramı olarak kutlanmaktadır. Yapılan kutlamalarda eski Türk inancına ait uygulamalar bulunmaktadır. Ayrıca kutlamalar azınlık durumunda olan Bulgaristan Türklerinin kültürel kimliklerinin korunmasında ve bu kültürel kimliğin genç kuşaklara aktarılması gibi çok önemli bir işleve de sahiptir.

Kaynak Şahıslar

Kaynak Şahıs: 1

Adı ve Soyadı: Teodora Bakırcieva. Rusçuk Tarih Müzesi’nde uzman. Bakırcieva, bu bilgileri bize 07.06.06 tarihinde Rusçuk’taki görüşmemiz sırasında sözlü olarak aktarmıştır.

Kaynak Şahıs:2

Adı ve Soyadı: Ragıp Engin / Yaş: 65 / Öğrenim Durumu: Pedagoji Okulu (Emekli Öğretmen) / Göç ettiği yer: Kırcaali / İkamet ettiği yer:Yıldırım -Bursa / Derleme Tarihi: 03-07-04.

Kaynak Şahıs:3

Adı ve Soyadı: Naciye Gökyüz / Yaş:74 / Öğrenim Durumu: Okumaz-yazmaz / Göç ettiği yer: Lokovitsa / İkamet ettiği yer: Eğridere-Biga / Çanakkale / Derleme Tarihi: 22.04.06.

Kaynak Şahıs: 4

Adı ve Soyadı: Remziye Duman / Yaş:55 / Öğrenim Durumu: Okur-yazar. / Göç ettikleri yer: Tımrış. / İkamet ettiği yer: Sarıkaya Köyü / Biga / Çanakkale/ Derleme Tarihi: 23.04.06.

Kaynak Şahıs:5

Adı ve Soyadı: Durdu Gül / Yaş:61 / Öğrenim Durumu: Okuryazar / Derleme Tarihi:06-08-2004 / Derleme Yeri: Gabrova / Kırcaali

Kaynak Şahıs:6

Adı ve Soyadı: Rasime Karabıyık / Yaş:79 / Öğrenim Durumu: Okur-yazar / Göç ettiği yer: Lokovitsa / İkamet ettiği yer: Gümüştay-Biga / Çanakkale / Derleme Tarihi: 23.05.06.

Kaynak Şahıs:7

Adı ve Soyadı: Sevinç Mutlu / Yaş:44 / Öğrenim Durumu: Sanat Okulu Terk / Göç ettiği yer: Süt Kesiği (Mleçino) / Eğridere (Ardino) / Kırcaali / İkamet ettiği yer: Yıldırım- Bursa / Derleme Tarihi: 03.07.06.

Kaynak Şahıs: 8

Adı ve Soyadı: Hasan Kambur / Yaş: 45 / Öğrenim Durumu: Lise / Göç Ettiği Yer: Aydos - Gerdeme - Burgas / İkamet ettiği yer: Taşkoprü-Yalova / Derleme Tarihi:30.07.04.

Kaynak Şahıs:9

Adı ve Soyadı: Hacı Kerim / Yaş:65 / Öğrenim Durumu: Lise / Derleme Yeri:

Aşağı Voden (Dolni Voden)- Filibe. Derleme Tarihi:10.08.04.

Kaynak Şahıs: 10

Adı ve Soyadı: Müzeyyen Türker / Yaş:83 / Öğrenim Durumu: Okur- yazar / Göç ettiği yer: Stara Zagora (Eski Zağra) ili, Kazanlık (Kızanlık) ilçesi, Aleksandrovo (Okçular) köyü. İkamet ettiği yer: Hürriyet / Bursa. Derleme Tarihi: 06-07-2004.

Kaynak Şahıs:11

Adı ve Soyadı: Mestan Mustafa Ahmet (Mestan Adalı) Yaş:63 Öğrenim Durumu: Emekli Öğretmen / Derleme Tarihi:09-08-2004. Derleme Yeri: Adaköy (Ostrovets) / Kırcalı.

Kaynak Şahıs:12

Adı ve Soyadı: Cemile (Kaynak kişi soyadını vermedi). Yaş:68 Öğrenim Durumu: Okumaz-yazmaz Derleme Tarihi:31-07-2004 Göç Ettiği Yer:Aydos / Taşlık Köyü / Burgas. İkamet Ettiği Yer: Yalova.

Kaynak Şahıs: 13

Adı ve Soyadı: Yakup Güler. / Yaş:21 / Öğrenim Durumu: Üniversite Öğrencisi. / Derleme Tarihi: 06.05.06./ Göç Ettiği Yer: Mestanlı-Kırcalı. / İkamet Ettiği Yer: Bursa.

Kaynakça

Acaroğlu, M. Türker. Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını. 1998.

Bakırcıeva, Teodora. "Ruşçuk'ta Hıdırellez Gelenekleri." 5-11 Haziran 2006 tarihleri arasında Rusçuk'ta düzenlenen 3. Uluslararası Türk ve Bulgar Halk Kültürü Sempozyumunda sunulan bildiri. 2006.

Ekici, Metin. "Bergama Yöresi Hıdırellez Geleneklerinde Toplum ve Çevre Bilinci." Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi Cilt 5. 1 (2005). 53-60.

Georgieva, İvaniçka. Bulgaristan Alevileri ve Demir Baba Tekkesi. Çev. M. Türker Acaroğlu. İstanbul: Kaynak Yayınları. 1998.

Mollova, Mefküre Rıza. Doğu Rodop Türk Ağızlarının Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2003.

Ocak, Ahmet Yaşar. İslam-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü.

İstanbul: Kabalcı Yayınevi. 2007.

Pirverdioğlu, Ahmet. "Türklerde Yılbaşı ve Bahar Geleneği." Türkler 3. Cilt. 2002.

Şenyurt, H.S. "Osmanpazarı Türkleri Örf ve Adetleri (Gelenekler / Görenekler)." Tuna Boyu Dergisi 11 (2001). 5-10.

Tacemen, Ahmet. Bulgaristan Türkleri Yılbaşı Bayramları ve Manileri. Adana: Adana Türk Ocağı Şubesi Yayını. 1991.

Yenisoy, Hayriye Süleymanođlu. "Kriçim'de Hıdırellez Manileri." Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi 7 (1993). 14-20.

Yenisoy, Hayriye Süleymanođlu. "Balkanlarda Nevruz Bayramı." Türk Dünyasında Nevruz Bayramı ve Önemi. Ankara: Bilkent Üniversitesi Bölge Ülkeleri Kurs Programları Direktörlüğü Yayını. 2002.